

ტალიბანის დაბრუნება - წინაპირობები და რეგიონულ აქტორთა
ინტერესები

სიმონ გურეშიძე

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
გიორგი წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი
საქართველო, თბილისი

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილული და გაანალიზებულია ავღანეთში დღეს-დღეობით არსებული სიტუაცია. 2001 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ამ ქვეყანაში ტალიბების წინააღმდეგ დაწყებული სამხედრო ოპერაცია, 20 წლის შემდეგ ამ მოძრაობის დაბრუნებით დასრულდა. შეერთებულმა შტატებმა ავღანეთში არსებული ბოლო ორი დეკადის განმავლობაში 2,26 ტრილიონი დოლარი დახარჯეს ამ ქვეყნის წინაშე მდგარი სხვადასხვა გამოწვევების აღმოფხვრის მიზნით, რომელთა შორისაც იყო ავღანეთის 300 000-იანი არმიის წვრთნა შეიარაღება და ეკიპირება. თუმცა, მოლოდინის საწინააღმდეგოდ აღნიშნულმა არმიამ არ ისურვა ტალიბებისთვის წინააღმდეგობის გაწევა და ამ მოძრაობამ უმოკლეს დროში დაამყარა კონტროლი მთელ ქვეყანასა და დედაქალაქ ქაბულზეც, რაც საბოლოოდ პრეზიდენტ აშრაფ ღანის ქვეყნის დატოვებით დასრულდა და მოგვიანებით დროებითი მთავრობაც დააკომპლექტეს.

სწორედ ამიტომ, მსოფიოს ყურადღება კვლავ მიპყრობილია ავღანეთისკენ. განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს როგორც ამ ქვეყანაში, ისევე მთელ რეგიონში თუ როგორ განვითარდება მოვლენები. ასევე კვლავ გახდება თუ არა ეს ქვეყანა ტერორისტული ორგანიზაციების პოლიგონი ან სხვადასხვა ეთნიკური და კონფესიური ჯგუფების დაპირისპირების კერა ტალიბების ხელახალი მმართველობის პერიოდში. აქედან გამომდინარე, სტატიის მიზანია, აშშ-ის სამხედრო ძალების მიერ ქვეყნის დატოვებამდე ავღ-

ანეთში არსებული სიტუაციის ხელახლა გააზრება და გაანალიზება.

შესაბამისად, სტატიაში განხილულია ტალიბების დროებითი მთავრობა და მისი წევრების მოკლე მახასიათებლები. ამერიკის შეერთებული შტატების ხელმძღვანელობით დაწყებული სამხედრო ძალების გამოყვანის წინაპირობები. ტალიბების, შიდა ავღანური და რეგიონული აქტორების ინტრესები: ტალიბანი, ჰაქანის ქსელი, ხორასანის პროვინციის ისლამური სახელმწიფო, ადგილობრივი ტომების შაიხთა გავლენა დაფაქტორი, ფანჯშერის პროვინციის ფენომენი. ასევე რუსეთი, ჩინეთი, ირანი, პაკისტანი, თურქეთი, კატარი. აშშ-ის ჯარების გასვლის შემდეგ ტალიბანის ხელში არსებული შეიარაღება და ფინანსების წყაროები. ბოლო ნაწილსა და დასკვნაში ფართოდ გაშლილი და ასახულია ის ძირითადი არგუმენტები, თუ რატომ შეიძლება იყოს როგორც აშშ-ისთვის, ისე ჩამოთვლილი რეგიონული აქტორებისთვის ტალიბანი ავღანეთის კონტროლის მისაღები ძალა და არის თუ არა ეს მიზეზი ფანჯშერის პროვინციის დაცემის მიზეზი.

საკვანძო სიტყვები: ამერიკის შეერთებული შტატები, ტალიბანი, შიდა და რეგიონული აქტორები, ფანჯშერის პროვინცია.

შესავალი

აშშ-ის სამხედრო ოპერაციის 20 წლის თავზე ავღანეთში არსებულმა სიტუაციის ანალიზი განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ 2001 წელს დამარცხებული ტერორისტული ორგანიზაცია კვლავ დაბრუნდა და ქვეყანაზე სრული კონტროლი დაამყარა. აღნიშნულ პროცესს არაერთგვაროვანი შეფასებები მოჰყვა მასმედიასა და ანალიტიკურ წრეებში მსოფლიოს მასშტაბით. ნაწილის აზრით ავღანეთში არსებული დღევანდელი სიტუაცია აღიქმება როგორც ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ გაწეული მცდელობებისა და მიზნების სრულ მარცხად. საკითხის სიღრმისეული გაანალიზება კი სხვა შედეგების გამოკვეთისა და აღქმის საშუალებას იძლევა.

ავღანეთში არსებული სიტუაციის, ბოლო ორ დეკადაში აშშ-ისა და კოალიციური ძალების წინაშე მდგარ პრობლემებთან დაკავშირებით თანამედროვე ეტაპზე ქართულ ისტორიოგრაფ-

იაში მასალები ძალზე მწირია და საჭიროა მეტი რაოდენობით საკითხთან დაკავშირებული ფუნდამენტური სამეცნიერო ნაშრომები.

წინამდებარე სტატიაში ავღანეთში დღეს არსებული სიტუაციის, წინაპირობების, ქვეყნის შიგნით მოქმედი მთავარი აქტორების, რეგიონული მსხვილი მოთამაშეების ინტერესთა და ურთიერთობების ანალიზი საკითხის უახლესი ისტორიის ასპექტისა და მისი დღევანდელი რეალობის აღქმის საშუალებას იძლევა. ასევე ვეცადე ცალკე გამომეტანა ის სპეციფიური გამოწვევები, რომლებმაც თავი იჩინეს ავღანეთის უახლეს ისტორიაში.

მეთოდი

სტატიაში წყაროების შეჯგერების, ურთიერთ შეპირისპირებისა, შედარებითი და კრიტიკული ანალიზის მეთოდით შესწავლილია ავღანეთიდან აშშ-ის შეიარაღებული ძალების გასვლისა და ქვეყანაში ტალიბების მიერ კონტროლის აღდგენის შემდეგ არსებული სიტუაცია და მისი წინაპირობები. ნაშრომი დაფუძნებულია საკითხის ირგვლივ არსებულ ავტორიტეტულ გამოცემებში დაბეჭდილ სიახლეებზე, ანალიტიკურ მასალებსა და შესაბამის ლიტერატურაზე.

შედეგები

ავღანეთიდან შეერთებული შტატების სამხედროების გაყვანის შემდეგ არსებული სიტუაციისა და მისი წინაპირობების ანალიზის საკითხების შესწავლამ საშუალება მომცა ხალახლა დაუფრო ნათლად გამეაზებინა ქვეყანაში არსებული სპეციფიკის საკვანძო საკითხები და უახლესი ისტორიის ასპექტები.

სტატიაში გაშლილია როგორც ავღანეთში მოქმედი შიდა დაჯგუფებების და ადგილობრივი ტომების, ასევე რეგიონული მსხვილი აქტორების ეკონომიკური და უსაფრთხოების ინტერესები. ახლებურადაა დანახული ტალიბების დაბრინებისა და მათ მიერ ქვეყანაში კონტროლის დამყარების მიზეზები.

მსჯელობა

2021 წლის აგვისტოში ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ 2001 წელს დაწყებული სამხედრო ოპერაციის 20 წლის თავზე, ამ ქვეყნის სამხედრო დანაყოფებმა ავღანეთი დატოვეს.

გასულ წელს აშშ-ის პრეზიდენტ დონალდ ტრამპის ადმინისტრაციასა და ტალიბებს შორის დადებული შეთანხმების თანახმად, მიმდინარე წლის მაისი იყო გამოცხადებული ავღანეთის დატოვების თარიღად, მაგრამ ახლანდელი პრეზიდენტის, ჯო ბაიდენის გადაწყვეტილებით, ვადამ 11 სექტემბრისთვის გადაიწია. ამ ცვლილებას სიმბოლური ხასიათი ჰქონდა, ვინაიდან ზემოთ ხსენებული სამხედრო ოპერაცია სწორედ 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტს მოჰყვა. ცნობილია, რომ აღნიშნული ტერაქტი ორგანიზაცია ალ-კაიდამ განახორციელა, რომლის ხელმძღვანელის უსამა ბინ ლადენის აშშ-ისთვის გადაცემაზე ტალიბებმა უარი განაცხადეს თავის დროზე.

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა ავღანეთში თავისი ყოფნის 20 წლიან პერიოდში 2,26 ტრილიონი დოლარი [1](**Sabga, 2021**) დახარჯა ამ ქვეყნის წინაშე მდგარი სხვადასხვა გამოწვევების აღმოსაფხვრელად. ერთ-ერთი მიმართულება რომელსაც განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა, იყო ავღანეთის არმიის წვრთნა და აღჭურვა. ერთი შეხედვით ჩანდა, რომ მომზადებული, კარგად შეიარაღებული და ეკიპირებული 300 000-იანი [2](**Suliman, 2021**) ავღანური არმიის პირობებში ქვეყანა და მისი პროდასავლური ხელისუფლება საიმედო ხელში რჩებოდა. თუმცა, მოხდა ისე, რომ მიმდინარე წლის 15 აგვისტოსთვის ტალიბებმა ავღანეთის ყველა სტრატეგიული წერტილი დაიკავეს და საბოლოოდ დედაქალაქ ქაბულზეც დაამყარეს კონტროლი, რასაც ავტომატურად მოჰყვა ქვეყნის პრეზიდენტის აშრაფ ლანისმიერ ქვეყნის დატოვება, ხოლო იმ ავღანელთა ევაკუაცია, რომლებიც ამერიკელებთან და კოალიციური ძალების სხვა წევრებთან ერთად მუშაობდნენ, სრულ ქაოსში გადაიზარდა. ევაკუაციას მსხვერპლი მოჰყვა როგორც ქვეყნის დატოვების მსურველებს, ასევე ამერიკელ საზღვაო ქვეითებს შორისაც, როდესაც ავღანეთში მოქმედმა ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფოს“ თვითმკვლელმა ტერორისტმა ტერაქტი განახორციელა ჰამიდ კარზაის სახელობის ქაბულის სახელმწიფო აეროპორტის სიახლოვეს [3](**Gardner, 2021**). ტალიბების მიერ კონტროლის დამყარების შემდეგ, ავღანეთში რჩებოდა ფანჯშერის პროვინცია, სადაც ანტიტალიბური მოძრაობა იკრებდა ძალებს და ტალიბანის მმართველობისადმი შეურიგე-

ბლად განწყობილ ავღღანურ ძალებს მეთაურობდა 2001 წელს ტერორისტების მიერ მოკლული გენერალ აჰმად შაჰ მასუდის ვაჟიაჰმადი [4](Tanzeem,2021). პროვინციაში მიმდინარე მოვლენებისადმი საექსპერტო და ანალიტიკურ წრეებში არაერთგვაროვანი განწყობა სუფევდა. ნაწილი თვლიდა, რომ პროვინცია შეძლებდა თავის დაცვას და ქვეყნის აღნიშნული ნაწილი დარჩებოდა იმ „კუნძულად“ სადაც ტალიბების მმართველობა ფეხს ვერმოიკიდებდა. მეორე ნაწილი კი მიიჩნევდა, რომ პროვინციის დაცემა მხოლოდ დროის საკითხი იყო. 2021 წლის 7 სექტემბერს კი ტალიბებმა დროებითი მთავრობის დამტკიცებაც შეძლეს.

ამრიგად, სტატიის მიზანია მოხდეს იმ პროცესებზე თვალის გადავლება, რომლებიც წინ უძღვოდა ამერიკის შეერთებული შტატებისა და კოალიციური ძალების მიერ ავღღანეთის დატოვების შემდეგ არსებულ სურათს, რაც თავის მხრივ იძლევა იმის საშუალებას, რომ პასუხი გაეცეს შემდეგ შეკითხვებს: რამდენად მოსალოდნელი იყო ტალიბების მიერ მოკლე დროში მთელ ავღღანეთზე კონტროლის დამყარება და თუ რატომ ვერ მოახერხეს ანტიტალიბურმა ძალებმა ფანჯშერის პროვინციის შენარჩუნება.

ტალიბების დროებითი მთავრობა

მუჰამმად ჰასან ახუნდი - ტალიბანის ერთ-ერთი თანადამფუძნებლის და ხელმძღვანელის, მუჰამმად (მულა)უმარის ასისტენტი და პოლიტიკური მრჩეველი, ორგანიზაციის ერთ-ერთი თანადამფუძნებელი და პირველი უმაღლესი ლიდერი, დაინიშნა ახალი დროებითი მთავრობის მეთაურად. იგი ასევე არის ტალიბთა უმაღლესი საბჭოს წევრი, ეკავა საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტი 1997-2001 წლებში ტალიბთა მმართველობის პერიოდში. იყო ტალიბთა გუბერნატორი ყანდაარის პროვინციაში. 1990-იან წლებში ეკავა საგარეო საქმეთა მინისტრისა და პრემიერ მინისტრის მოადგილის პოსტები. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას შეყვანილი ჰყავს სანქცირებულ პირთა სიაში [5](Chughtai,2021). ტალიბების მთავარი წარმომადგენლის, ზაბიჰულლაჰ მუჯაჰიდის განცხადების თანახმად, ახალი კაბინეტი დაკომპლექტდა ამ ორგანიზაციის „ძველი გვარდიის“ წარმომადგენლებით, რომელთა შორისაც ქალები არ შედიოდნენ.

აბდულ ღანი ბარადარი - ტალიბანის პოლიტიკური კაბინეტის ხელმძღვანელი, რომელიც იქნება ჰაქანის ქსელის დამარსებლის შვილის, სირაჯ უდ-დინ ჰასანის, ტალიბების დროებითი მთავრობის შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე (ჰაქანის ქსელზე სტატიაში უფრო ვრცლად იქნება საუბარი). ბარადარი თავის დროზე ყანდაარში იყო ზემოთ ხსენებული მუჰამად ჰასან ახუნდის მოადგილე. მისი ცხოვრება, ისევე როგორც ბევრი ავღანელის, შეიცვალა 1970-იან წლებში ავღანეთში საბჭოთა ჯარების შეჭრის შემდეგ და იგი მებრძოლად ჩამოყალიბდა. მთავარი ხმების თანახმად, იგი თავის დროზე მულაომარის მხარდამხარაც იბრძოდა. **მულა მუჰამად იაკუბი** - თავდაცვის მინისტრი. იგი არის ორგანიზაციის თანადამფუძნებლის მულა ომარის შვილი, რომელიც იმავდროულად ხელმძღვანელობს დაჯგუფების ძლიერ და გავლენიან სამხედრო კომისიას. მამამისის სახელი უკავშირდება ტალიბანის ლიდერის საკულტო სტატუსს, სწორედ ასეთი მემკვიდრეობა განაპირობებს იმას, რომ ტალიბანში მუჰამად იაკუბი ითვლება გამაერთიანებელ ფიგურად. აღსანიშნავია ისიც, რომ იგი თავის დროზე ამერიკელებთან მოლაპარაკების მომხრე იყო [6] (გურეშიძე, 2020).

მავლავი ამირ ხან მუთაქი, საგარეო საქმეთა მინისტრის მოვალეობის შემსრულებელი - მუთაქის ტალიბთა წინა ხელისუფლების დროს ერთდროულად ეკავა კულტურისა და ინფორმაციის, ასევე განათლების მინისტრის პოსტები. მოგვიანებით იგი გაგზავნეს კატარში სამშვიდობო კომისიის და ამერიკის შეერთებულ შტატებთან მოლაპარაკებების მწარმოებელ მომლაპარაკებელთა გუნდის წევრის რანგში. ტალიბანის წყაროების მიხედვით, მუთაქი არც სამხედრო მეთაურია და არც რელიგიური ლიდერი. იგი მოწვევისა და ხელმძღვანელობის კომისიის წევრია, რომელიც აჯანყების პერიოდში ცდილობდა ეიძულებინა სამთავრობო ჩინოვნიკები და სხვა მთავარი ფიგურები, რათა მათ დაეტოვებინათ დაკავებული პოსტები. ქაბულის დაცემის შემდეგ, რამოდენიმე კვირის განმავლობაში, სწორედ მუთაქი იყო ის მთავარი პირი, რომელიც ფანჯშერის პროვინციაში ანალოგიურ როლს ასრულებდა და ხეობაში გამაგრებულ მებრძო-

ლებს მოუწოდებდა კონფლიქტის მშვიდობიანი რეგულირებისკენ.

ახალ კაბინეტში ასევე შედის **ჰედიათულლაჰ ბადრი** რომელიც ფინანსთა მინისტრის მოვალეობის შემსრულებელი იქნება.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ტალიბანის უმაღლესმა ლიდერის ჰიბათულლაჰ ახუნდზადეს განცხადების თანახმად, ავღანეთის ახალი მთავრობა იმუშავებს ქვეყანაში შარიათის კანონების შემოღებისა და დამკვიდრებისთვისაც.

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა შემფოთება გამოთქვა ახალ მთავრობაში შემავალი ზოგიერთი პირის გამო. თუმცა, იმედი დაიტოვეს, რომ ტალიბები დაიცავენ იმ შეთანხმებას, რომლის თანახმადაც ავღანეთი არ გახდება საფრთხე სხვა ქვეყნებისთვის და შეუფერხებლად განხორციელდება ქვეყნის მაცხოვრებლებისთვის განკუთვნილი ჰუმანიტარული დახმარება.

პარალელურად კონგოში ვიზიტის დროს, თავისი მოსაზრება გამოთქვა თურქეთის პრეზიდენტმა რეჯებ თაიპ ერდოღანმა, რომლის თანახმადაც იგი ყურადღებით დააკვირდება ავღანეთში მიმდინარე პროცესებს, რადგან მან არ იცის თუ რამდენ ხანს შენარჩუნდება ახალი კაბინეტის ამჟამინდელი შემადგენლობა [7] (Taliban, 2021).

აშშ-ის ხელმძღვანელობით დაწყებული უცხოური სამხედრო ძალების გამოყვანის წინაპირობები

2001 წელს აშშ-ის მერ დაწყებული სამხედრო ოპერაციიდან 11 წლის შემდეგ, აღმოჩნდა, მიუხედავად იმისა, რომ ტალიბების ერთმა ნაწილმა პაკისტანს შეაფარა თავი, ხოლო მეორე ნაწილი მთებში გაიხიზნა, ორგანიზაციის დამარცხებაზე ნაადრევი იყო საუბარი.

საბრძოლო მოქმედების დაწყებიდან ათი წლის შემდეგ, დღის წესრიგში დადგა ავღანეთის სამშვიდობო პროცესებზე მოლაპარაკებების დაწყება კატარში. აღნიშნულ პროცესში ერთ-ერთ მხარედ მოიაზრებოდნენ ტალიბებიც. 2012 წლის აპრილში ამ ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრი ხალიდ ბინმუჰამმად ალ-კატია შეხვდა თავის ავღანელ კოლეგას ზალამაი რასულს, შეხვედრის შემდეგ გამართულკ ონფერენციაზე ალ-კატია

განაცხადა, რომ მოლაპარაკებებში მონაწილეობას მიიღებდნენ ტალიბებიც. მან ასევე დაამატა, რომ მალე ხელი მოეწერებოდა ორ ქვეყანას შორის თანამშრომლობის ხელშეკრულებას და ქაბულში გაიხსნებოდა კატარის საელჩო. მან ასევე აღნიშნა ისიც, რომ ტალიბების ოფისის გახსნა დოჰაში, ბიძგს მისცემდა სამშვიდობო მოლაპარაკებების დაწყებას. ტალიბანმა ამ ქვეყანაში 2012 წლის იანვარში გახსნა თავისი პოლიტიკური ოფისი, ეს ნაბიჯი პოზიტიურად იქნა შეფასებული, რადგან იძლეოდა იმ პერიოდისთვის უკვე 10 წლიანი ომის დასრულებისთვის კომპრომისების მიღწევასა და ურთიერთშეთანხმების პოვნის გზების მოძებნის საშუალებას. მოლაპარაკებების დაწყების ერთ-ერთი წინაპირობა იყო გუანტანამოს ციხეში მყოფი ტალიბი ლიდერების გათავისუფლებაც. თუმცა, ამ ყველაფერს ხელი შეუშალა და შეაჩერა, ამერიკელი სამხედროს მიერ 16 მშვიდობიანი ავღანელის მკვლელობამ, რომელთა შორისაც იყვნენ არასრულწლოვნები. სულ მალე ტალიბებმა პირობა დადეს, რომ შურს იძიებდნენ დალუპულთა გამო, ყოველივე ამას კი წინ უძღვოდა ამერიკელი სამხედროების მიერ ყურანის დაწვის ფაქტი, რასაც მოჰყვა საპროტესტო აქციები და შეტაკებები, რის შედეგადაც მომხდარით აღშფოთებულმა ავღანელმა პოლიციელმა ნატო-ს ორი უმაღლესი მრჩეველი მოკლა.

მოგვიანებით ტალიბებმა იერიში მიიტანეს სამთავრობო დაწესებულებებზე, საელჩოებსა და უცხოელი სამხედროების დისლოკაციის ადგილებზე ქაბულსა და სხვა ქალაქებში. პროვინცია ლოგარში თავდასხმა მოხდა სამთავრობო შენობებზე, ჯალალაბადში - აეროპორტზე და პოლიციის პუნქტებზე, ქალაქ გერდეზზე პაკტიის პროვინციაში. ბრძოლა გრძელდებოდა 17 საათის განმავლობაში, რის შედეგადაც დაიღუპა 36 ტალიბი და რვა უსაფრთხოების სამსახურის თანამშრომელი, დაშავდა 60 ადამიანი, აქედან 25 სამოქალაქო პირი.

ამ მოვლენების პარალელურად, ავღანეთის დაზვერვის ოფიცრის მიერ მოწოდებულ ცნობებზე დაყრდნობით, გავრცელდა შემდეგი სახის ინფორმაცია: ტყვედ ჩავარდნილმა ერთ-ერთმა თავდამსხმელმა აღიარა, რომ მათი დაჯგუფება იყო 200 კაციან თვითმკვლელთა რაზმის ნაწილი და მათ ოპერაციების განხორციელება დაევალათ ჩიკაგოში მოახლოებული ნატოს

სამიტის წინ. ავღანელ და პაკისტანელ თვითმკვლელ ტერორისტთა ჯგუფი მომზადდა ბარდუდინ ჰაქქანის ხელმძღვანელობით მირამშაჰში - პაკისტანში, ჩრდილოეთ ვაზირისტანში. ეს ინფორმაცია დაადასტურა რაიან კროკერმაც, აშშ-ის ელჩმა ქაბულში და თქვა: „არანაირ ეჭვს არ იწვევს ის ფაქტი, რომ ეს თავდასხმა განახორციელა ტალიბანის ფილიალმა - კერძოდ კი ჰაქქანის ქსელმა“.

თავდასხმის მეორე დღეს, ავღანეთის დაზვერვის სამსახურის ხელმძღვანელმა რაჰმათულლაჰ ნაბილმა პარლამენტში განაცხადა, რომ მათ უწყებას წინასწარ ჰქონდა ინფორმაცია მოსალოდნელ საფრთხეზე, რადგან მათთვის ცნობილი იყო, რომ თავდასხმების რიცხვი იზრდება მაშინ, როდესაც პაკისტანის მედრესეებში (ისლამური სასწავლებლები) იწყება სეზონური არდადეგები. შედეგად, ავღანური პოლიცია საფრთხეს მომზადებული დახვდა. თავის მხრივ ჯავად ქოჰისტანმა, უსაფრთხოების საკითხების ანალიტიკოსმა და დაზვერვის ყოფილმა ოფიცერმა, მას-მედიასთან საუბრისას განაცხადა, რომ სპეცსამსახურები არ იყვნენ მომზადებულები მსგავსი ტიპის თავდასხმების მოგერიებისათვის, რამაც გავლენა იქონია ადეკვატური რეაგირების ვერ განხორციელებაზე. გარდა ყოველივე ზემოთ თქმულისა, 2012 წელს გახშირდა შემთხვევები, რომლის დროსაც ავღანეთში ISAF-ის პროგრამის ფარგლებში მომსახურე ჯარისკაცი მოკლა დაუდგენელმა პირმა რომელიც ასევე ჩაცმული იყო ავღანური ნაციონალური გვარდიის ჯარისკაცის ფორმაში. აქვე უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ მსგავსი ხელწერით ჯამში უცხოეთისა და ავღანეთის არმიის 28 ჯარისკაცი მოკლეს. უცხოური სამხედრო კონტინგენტის წევრთა მკვლელობებსა და სამშვიდობო პროცესთან დაკავშირებით, ტალიბანის ლიდერმა მულა ომარმა ტალიბთა ვებ-გვერდზე გამოაქვეყნა შვიდ გვერდიანი მიმართვა. მისი განცხადებით, ტალიბთა შეტევებმა აიძულა ამერიკელები და ავღანეთის ხელისუფლება დაეკავებინათ თავდაცვითი პოზიციები. რაც შეეხება ავღანური ძალების მიერ განხორციელებულ თავდასხმებს ნატო-ს ჯარისკაცების წინააღმდეგ, ეს იყო ავღანეთის უშიშროების ძალებში ტალიბთა ჩანერგვის შედეგი. ტალიბთა შორის გაურკვევლობის გასაფანტად, აშშ-სთან სავარაუდო მოლაპარაკებების შესახებ უმარმა აღნიშნა,

რომ „მოლაპარაკება არ ნიშნავს მორჩილებას ან ჩვენს მიზნებზე უარის თქმას“. მისი განცხადებით, მოლაპარაკებები იწარმოებდა ტყვეთა გაცვლაზე, პოლიტიკური ოფისების გახსნასა და „საკუთარი მიზნების მიღწევებზე“. ტალიბები მოელაპარაკებიან სხვა ავღანურ დაჯგუფებებს მას შემდეგ, რაც ქვეყანას დატოვებენ დამპყრობლები. ტალიბები ყოველთვის უარს ამბობდნენ ჰამიდ კარზაის მთავრობასთან პირდაპირი მოლაპარაკებების წარმოებაზე. რაც შეეხება ქალების უფლებებს, უმარმა განაცხადა: ტალიბანის მთავრობა ქალებს მიანიჭებს ყველა კანონიერ უფლებას, რაც შეესაბამება ისლამის პრინციპებს, ნაციონალურ ინტერესებსა და ჩვენს კეთილშობილ კულტურას [8] (გურეშიძე, 2013).

ავღანეთში არსებული საერთო სურათის შევსების მიზნით, აუცილებლად მიმაჩნია მოკლედ შევეხო თვითონ ავღანეთის სპეციფიკასაც. უმრავლესობა სუნიტიმ უსლიმია, მაგრამ იქ ასევე ცხოვრობენ შიიტი ჰაზარელები, ზოგადად ქვეყანა მულტიეთნიკურია, მოსახლეობა დაყოფილია, ორმოცდაათამდე სხვადასხვა ენასა და დიალექტზე მოლაპარაკე, ორმოცამდე ტომად, რომელთათვისაც საერთო ეროვნულ ინტერესებზე მაღლა ტომობრივი ინტერესები დგას. ყანდაარში მცხოვრები პუშტუნები ყოველთვის პაკისტანის მიმართ იყვნენ ლოიალურები, ჰერათში დასახლებული სპარსულად მოლაპარაკე ჯგუფი თავის მოკავშირედ ირანს განიხილავს ყოველთვის. მაზარი შარიფის მკვიდრი უზბეკები, უზბეკეთთან ხედავენ მეტ საერთოს. აღნიშნული ფაქტორიდან გამომდინარე, ლინგვისტური, რელიგიური თუ პოლიტიკური ნიშნით დაყოფილი ავღანელი მოსახლეობა ხშირად ეძებდა თავიანთ მფარველებს ქვეყნის გარედან, რაც თავის მხრივ მსხვილ რეგიონალურ მოთამაშეებს ნოყიერ ნიადაგს უქმნიდა ქვეყნის შიდა საქმეებში ჩასარევად [9] (გურეშიძე, 2020).

ტალიბების, შიდა ავღანური და რეგიონული აქტორების ინტერესები

2019 წლისსექტემბერში, როდესაც აშშ-ის ექსპრეზიდენტმა დონალდ ტრამპმა განაცხადა, რომ ტალიბებთან სამშვიდობო შეთანხმება „მოკვდა“ [10] (Afghan, 2019), რის შემდეგაც ტალიბებმა რეგიონის ქვეყნებისგან პოზიტიური სიგნალები მიიღეს.

იმავე წლის 28 ოქტომბრისთვის დაიგეგმა ტალიბანის დელეგატების ორ დღიანი ვიზიტი პეკინში. დონალდ ტრამპის განცხადების შემდეგ, ტალიბთა წარმომადგენლები ასევე ეწვივნენ მოსკოვს, თეირანსა და ისლამაბადს. პაკისტანის გარდა, ეს ქვეყნები 2001 წლამდე მხარს არ უჭერდნენ ტალიბების მიერ ავღანეთის კონტროლს. თუმცა, ბოლო დროს მათი დამოკიდებულება შეიცვალა.

1990-იან წლებში რუსეთის ინტერესებში შედიოდა ავღანეთიდან ისლამისტური იდეოლოგიის გავრცელების შეკავება ცენტრალურ აზიაში. თავის მხრივ ტალიბებს არასოდეს უცდიათ ამ მიმართულებით თავინთი პოზიციების გამყარება. იყო ცალკეული შემთხვევები, როდესაც ცენტრალური აზიის ქვეყნების ახალგაზრდების ნაწილი დამოუკიდებლად მოიხიბლა ამ ორგანიზაციის იდეებით. მას შემდეგ რაც აშშ-ისა და ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის ძალებმა ტალიბთა მმართველობა დაამხვეს, რუსეთმა დამოკიდებულება შეცვალა და დაიწყო ურთიერთობების დამყარება აჯანყებულთა ხელმძღვანელობასთან, რომელთა უმრავლესობაც იმათი შვილები ან ნათესავები არიან, რომლებიც მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში საბჭოთა კავშირის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგ იბრძოდნენ.

ანალიტიკოსთა ნაწილი მიიჩნევდა, რომ რუსეთისთვის მთავარ საფრთხედ იქცა ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფოს“ გააქტიურება ავღანეთში. ამ მოვლენას უკავშირებდნენ ისინი მოსკოვში გამართულ სამ მნიშვნელოვან შეხვედრას, რომლის დროსაც ტალიბთა წარმომადგენლებთან და ავღანეთის იმ დროინდელ ხელმძღვანელობასთან ერთად განიხილეს ქვეყანაში მშვიდობისა და შემდგომი მოქმედების საკითხები [11] (Khattak, 2019).

რაც შეეხება ხორასანის პროვინციის „ისლამურ სახელმწიფოს“ ეს ორგანიზაცია მართალია გარკვეულწილად უკავშირდება ერაყისა და სირიის „ისლამურ სახელმწიფოს“, მაგრამ აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მაინც განსხვავებული დაჯგუფებაა. აღნიშნულმა ორგანიზაციამ აიღო პასუხისმგებლობა 2021 წლის 26 აგვისტოს ქაბულის აეროპორტთან, შემდგომ კი სასტუმროში თვითმკვლეელი ტერორისტის მიერ განხორციელებულ ტერაქტებზე, რომლებსაც ათეულობით მშვიდობიანი ავღანელი (მათ

შორის ევაკუაციის მომლოდინე) და ამერიკელი სამხედრო ემსხვერპლა. ანალიტიკოსებისა და სპეციალისტთა აზრით, ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფოს“ ფენომენის სრულად გაგებას აუცილებლად ესაჭიროება ჰაქანისქსელის განხილვა. განსაკუთრებული სისასტიკით ჩადენილი ტერაქტის მანერა და განხორციელების დეტალები ერთდროულად მიანიშნებს როგორც პირველი, ისევე მეორე დაჯგუფების ხელწერაზე. თავის მხრივ ჰაქანის ქსელისაერთაშორისო დონეზე აკრძალული ტერორისტული ორგანიზაციაა, რომელსაც დიდი ხნის ურთიერთობა აკავშირებს ალ-კაიდსთან. მოარული ხმების თანახმად, ამ ორ დაჯგუფებას შორის სერიოზულ განხეთქილებას აქვს ადგილი, მაგრამ ავღანეთის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ეს ბევრს არაფერს ნიშნავს, რადგან ამ ქვეყანაში გუშინდელი მტრები ადვილად ხდებიან მოკავშირეები საერთო მიზნის გამო, ან ყოფილი პარტნიორები ერთმანეთს დაუნდობლად უპირისპირდებიან. ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფო“ პირველად 2015 წელს გამოჩნდა ასპარეზზე, მას შემდეგ, რაც ამ ორგანიზაციის საგარეო ოპერაციების ხელმძღვანელმა აბუ ადნანიმ აუდიო მიმართვა გაავრცელა, რომლის თანახმადაც დაჯგუფება მიზნად ისახავდა „ხორასანის მიწების“ „ექსპანსიას“. ეს ტერიტორია არა მხოლოდ ავღანეთის ტერიტორიებს, არამედ მთელ სამხრეთ აზიასა და ჩინეთის გარკვეულ ნაწილსაც მოიცავს. ახალ წარმონაქმნს უნდა ერქვას ხორასანის ვილაიათი. ხსენებული ორგანიზაცია არ არის ისეთი ორგანიზებული როგორც ერაყისა და სირიის „ისლამური სახელმწიფო“, მაგრამ საკმაოდ საშიშ ძალას წარმოადგენს.

იმავე წლის 12 ივლისს დაჯგუფებამ ცადა ტალიბებისპოზიციების შესუსტება. მათ თავიანთ ჟურნალ „დაბიკში“ გამოაქვეყნეს სტატია, სადაც ეწერა, რომ მუჰამმად უმარი (მულა უმარი) წლების წინ იყო მკვდარი. მხოლოდ ამის შემდეგ აღიარეს ტალიბებმა, რომ მულა უმარი მართლაც აღარ იყო ცოცხალი. ამ ნაბიჯით ხორასანის პროვინციის „ისლამურმა სახელმწიფომ“ ტალიბთა რიგებში განხეთქილება გამოიწვია. უმარის ადგილი ახთარ მანსურმა დაიკავა, მაგრამ მისი დანიშვნით გამოწვეული აზრთა სხვადასხვაობის დაძლევა ვერ შეძლო და გადავიდა ხორასანის „ისლამური სახელმწიფოს“ მხარეს. 2016 წლის მაისში,

ამერიკული დრონის მეშვეობით მანსურის ლიკვიდაციის შემდეგ, ხელმძღვანელისადგილი დაიკავა მავლავი ჰიბათულლაჰ ახუნდზადემ. თუმცა, მანაც ვერ შეძლო ხორასანის „ისლამური სახელმწიფოს“ მხარდამჭერთა ნაკადის შეჩერება. აღნიშნული მხარდამჭერა არა იდეოლოგიური მოტივებით, არამედ ძირითადად ლიდერობის, ტერიტორიების კონტროლისა და უკანონო გზებით ფინანსური არხების მოზიდვის (ნარკოტრაფიკი და ფულის გათეთრება) გამო ხდებოდა.

ამ დაჯგუფების ძირითადი ბაზა ავღანეთის ნანგანჰარია, ნარკოტრაფიკის მომგებიანი ტრანზიტული გზა, პაკისტანის საზღვართან ახლოს. ორგანიზაცია ხშირად თანამშრომლობდა ჰაქანის ქსელთან, რომლის მეთაური სირაჯ უდ-დინ ჰაქანიც ტერორისტადაა აღიარებული. იგი ასევე არის ტალიბანის ხელმძღვანელის მოადგილე და მჭიდრო კავშირშია ალ-კაიდასთან. ხორასანის „ისლამური სახელმწიფოს“ გამოჩენამდე, სწორედ ჰაქანის ქსელი იყო თვითმკვლელი ტერორისტების მეშვეობით ტერაქტების მომწყობი დაჯგუფება, რომლის ანგარიშზეც კოალიციური ძალებისა და აშშ-ის ათასობით ჯარისკაცის დაღუპვა და დასახიჩრებაა. ჰაქანის ქსელმა თავის დროზე მჭიდრო კავშირი დაამყარა პაკისტანის უწყებათაშორისი დაზვერვის სააგენტოსთან, რომელიც თავის მხრივ მათ წვრთნიდა და იარაღს აწვდიდა. იგივე სააგენტო უზრუნველყოფდა თავმესაფრით ტალიბების ხელმძღვანელობასაც, რომლებიც აშშ-ის ჯარების გასვლის შემდეგ დაბრუნდნენ ავღანეთში. ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე ჟურნალ „დაბიკ“-ში სტატიის გამოქვეყნებისა და აღწერილი მოვლენების შემდეგ გაჩნდა აზრი იმის შესახებ, რომ ხორასანის „ისლამურ სახელმწიფოსა“ და ტალიბებს შორის დაპირიპირებას ჰქონდა ადგილი. თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ ტალიბანს გააჩნია რამოდენიმე ფრთა და მათი ავტონომიური ხელმძღვანელობა, არ გამოირიცხება ის აზრიც, რომ ტალიბების რომელიმე ფრთასა და აღნიშნულ დაჯგუფებას შორის უკვე არსებობს გარკვეული კავშირი, ვინაიდან მათ საერთო მოწინააღმდეგეები ჰყავთ: ავღანეთის ყოფილი ხელისუფლება და დასავლეთი [12] (Gohel, 2021).

რაც შეეხება ჩინეთს, ეს ქვეყანა ჩუმ და უხილავ, მაგრამ აქტიურ როლს თამაშობს ავღანეთში. ამ ქვეყნის მთავარი მიზანია

ექსტრემისტული იდეოლოგიის შეკავება და საკუთარი ინვესტიციების დაცვა რეგიონში. ჩინეთ-პაკისტანის 60 მილიარდი დოლარის ღირებულების ეკონომიკური დერეფანი არის უკვე არსებული და მომავალი ინვესტიცია როგორც ავღანეთში, ისევე პაკისტანში. ავღანეთში მშვიდობის დამყარების ინტერესი ჩინეთს არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ უსაფრთხოების კუთხითაც აქვს. ამ ქვეყანას სურს ავღანეთზე გავლით გაიყვანოს რკინიგზა ირანამდე და მეორე მარშრუტი ავღანეთის ჩრდილოეთში, ყუნდუზიდან თორხამის საზვრამდე, პაკისტანთან. გარდა ამისა ჩინეთისთვის საფრთხეს წარმოადგენს როგორც ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფოს“, ისევე უიღურთა დაჯგუფებების გაძლიერება, არასტაბილურ ავღანეთში. რაც შეეხება ტალიბანს, ეს ორგანიზაცია არასოდეს დასხმია თავს ჩინურ საინვესტიციო პროექტებს და არცერთხელ გამოუხატავს საჯარო მხარდაჭერა უიღური მუსლიმებისთვის.

თეირანი იყო მესამე დედაქალაქი რომელმაც ტალიბთა დელეგაცია მიიღო, ზემოთ ხსენებული მოლაპარაკებების ჩიხში შესვლის შემდეგ. ბოლო დროს ირანი ნაკლები სიფრთხილით ეპყრობა ტალიბებს, წინა პერიოდისგან განსხვავებით. ცნობილია, რომ გასული საუკუნის 90-იან წლებში ირანი მხარს უჭერდა ანტიტალიბურ ალიანსს, რისი მიზეზიც 9 ირანელი დიპლომატის მკვლელობა გახდა ქალაქ მაზარი შარიფში 1998 წელს. სწორედ ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფოს“ გააქტიურებამ, გადაფარა წარსულში მომხდარი დაპირისპირების მიზეზი ირანსა დატალიბებს შორის, რასაც ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრის ჯავად ზარიფის 2019 წელს გაკეთებული განცხადება მოწმობს: ავღანეთის მომავალი წარმოდგენილია ტალიბების რაიმე სახის როლის გარეშე.

თავის მხრივ ირანიც ძალზე მნიშვნელოვანი აქტორია ტალიბანისთვის, ვინაიდან ამ ქვეყანას კარგი ურთიერთობები აქვს ავღანეთში არსებულ ყველა დაინტერესებულ მხარესთან. ირანი მჭიდრო კავშირში იყო ტალიბების დიდი ხნის მოწინააღმდეგე, ავღანეთის აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურთან, ეთნიკურად ტაჯიკ აბდულ აბდულთან, რომელმაც სწორედ ირანის გავლენით გასულ წელს შეარბილა თავისი პოზიციები ტალიბების მიმართ. ექსპრეზიდენტ აშრაფ დანის პუმტუნურმა

წარმომავლობამ არავითარი სარგებელი არ მოუტანა ტალიბებს. ამის მაგალითი იყო 2020 წელს, როდესაც ტალიბებმა უარი თქვეს ცეცხლის შეწყვეტაზე, მაგრამ მზადყოფნა გამოთქვეს „ძალადობის შემცირებაზე“, ამ განცხადებას პოზიტიურად შეხვდა აბდულ აბდული, აშრაფ დანი კი სკეპტიკურად. თუმცა, ირანმა მაინც მოახერხა დანისთან საერთო ენის გამონახვა.

ირანს და ტალიბანს ასევე საერთო მოწინააღმდეგეებიც ჰყავთ. ამერიკის შეერთებული შტატები და „ისლამური სახელმწიფო“. ირანის მიერ განსაკუთრებული წვლილის შეტანა ერაყისა და სირიის „ისლამური სახელმწიფოს“ დამარცხებაში, ხორასანის პროვინციის „ისლამური სახელმწიფოს“ გააქტიურება ავღანეთში, სწორედ ეს ორი ფაქტორი აახლოვებს ირანსა და ტალიბანს [13] (Khattak, 2019).

თურქეთი - 2021 წლის 19 აგვისტოს თურქულ გამოცემა Dailysabah-ში გამოჩნდა სტატია სათაურით: „ავღანეთში მეტი თურქული ბიზნესი შეიძლება გამოჩნდეს, თუ სტაბილურობა იქნება უზრუნველყოფილი“. სულეიმან ჩილივმა, თურქეთის საგარეო ეკონომიკურ ბორდთან არსებული თურქეთ-ავღანეთის ბიზნეს საბჭოს ხელმძღვანელმა განაცხადა, რომ შიდა კონფლიქტისა და არეულობების წლებმა არ მისცა ამ ორ ქვეყანას იმის საშუალება, რომ საქონელბრუნვა სათანადო დონეზე განხორციელებულიყო. მისივე სიტყვების თანახმად: „ბოლო წელს ვაჭრობის სარგებელმა 200-დან მხოლოდ 300 მილიონ დოლარამდე მიაღწია“. მან ასევე დასძინა, რომ სამთავრობო ძალებსა და ტალიბებს შორის დაპირისპირების გამო თურქი ინვესტორები ავღანეთში კაპიტალის დაბანდებას თავს არიდებდნენ, მაგრამ თუ კონფლიქტები შეწყდება და სათანადო ბიზნეს გარემო დაისადგურებს, ავღანეთში ბევრი თურქი წარმატებული ბიზნესმენი ჩავა [14] (Afghanistan, 2021).

აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ 2020 წელს თურქეთმა პაკისტანთან მჭიდრო ურთიერთობების დამყარება დაიწყო. 2020 წლის 13 თებერვალს რეჯევ თაიფ ერდოღანი 2 დღიანი ვიზიტით ეწვია პაკისტანს, სადაც მონაწილეობა მიიღო პაკისტან-თურქეთის ბიზნესისა და ინვესტიციების ფორუმში. გარდა ამისა, პრემიერი მრანხანთან იგეგმებოდა ისეთი საკითხების განხილვა, როგორებიცაა, ორივე ქვეყნის მიერ ორმაგი მოქალ-

აქეობის მინიჭება თავიანთი მოსახლეობისთვის და მომავალი სამხედრო თანამშრომლობა [15] (გურეშიძე, 2020).

პაკისტანი - ანალიტიკოსთა და ექსპერტთა აზრით ტალიბების დაბრუნება ავღანეთში გაართულებს პაკისტანისა და აშშ-ის ურთიერთობებს. პაკისტანის ადამიანის უფლებათა მინისტრმა შირინ მაზარიმ გამოაქვეყნა სტატია, რომელშიც არნიშნა რომ „მისი ქვეყანა აღარ იქნებოდა სხვების შეცდომების განტევების ვაცი“. ეს ქვეყანა მიუხედავად იმისა, რომ ტალიბების მხარდამჭერად და ეს ითვლებოდა და იყო აშშ-პაკისტანის ურთიერთობებში უკმაყოფილების მიზეზი, პაკისტანმა 2001წლის შემდეგ აშშ-ისგან დახმარების სახით მიიღო 30 მილიარდი დოლარი, მაგრამ ამჟამად შეერთებული შტატები ნაკლებადაა დაინტერესებული რაიმე სახის დახმარება აღმოუჩინოს ამ ქვეყანას [16](Khan, 2021).

ასევე აღსანიშნავია ისიც, რომ კატარის როლი მხოლოდ მოლაპარაკებებით არ დასრულებულა და ეს ქვეყანა კვლავ რჩება მნიშვნელოვან მოთამაშედ ავღანეთში. სწორედ კატარი იყო პირველი ქვეყანა, რომლის ტექნიკური დახმარების პერსონალი ჩაფრინდა ქაბულის აეროპორტში აშშ-ის შეიარაღებული ძალების გასვლის შემდეგ. აღნიშნულმა ჯგუფმა უნდა მოაწესრიგოს და აღადგინოს დაზიანებული ჰამიდ კარზაის საერთაშორისო აეროპორტი [17](Vidon, 2021; Qatari, 2021; Kabul, 2021).

აშშ-ის ჯარების გასვლის შემდეგ ტალიბების ხელთ არსებული შეიარაღება და ფინანსების წყაროები.

73 საფრენი აპარატი, 100-მდე სამხედრო დანიშნულების სატრანსპორტო საშუალება და სხვა სახის ეკიპირება აღმოჩნდა ტალიბების ხელში 2021 წლის აგვისტოს მონაცემებით. თუმცა, აშშ-ის ცენტრალური სარდლობის მეთაურის გენერალ მაკენზის განცხადების თანახმად საფრენი აპარატები და დანარჩენი ტექნიკაც სრულადაა მწყობრიდან გამოყვანილი და ველარასოდეს მოხდება მათი აღდგენა. დატოვებული ჯავშანმანქანებიც არავითარ სერიოზულ საფრთხეს არ წარმოადგენს იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მათი აღდგენა მოხდება, ვინაიდან აღნიშნული ტრანსპორტი სადაზვერვო ჯგუფებისთვის გამოიყენება ისიც ახლო ბრძოლების საწარმოებლად [18] (Afghanistan, 2021).

ფინანსების თვალსაზრისით, 2016 წელს ფორბსის მიერ გამოქვეყნებული მონაცემების თანახმად, ტალიბანი უმდიდრესი ტერორისტული ორგანიზაციების ხუთეულში შედიოდა. სიის სათავეში იყო ერაყისა და სირიის „ისლამური სახელმწიფო“ წელიწადში 2 მილიარდი დოლარის შემოსავლით, ხოლო ტალიბანი 400 მილიონი დოლარის აკუმულირებას ახდენდა ყოველ წლიურად. ნატოს კონფიდენციალური ანგარიშის თანახმად, რომელიც რადიო თავისუფალმა ევროპამ/რადიო თავისუფლებამ მოიპოვა, ბოლო 4 წლის განმავლობაში ტალიბანის შემოსავლები 400%-ით გიზარდა და 2019-2020 წლებში 1,6 მილიარდ დოლარს მიაღწია. ორგანიზაციის შემოსავლის ძირითადი წყაროებია: 1) შახტები და სასარგებლო წიაღისეული-464 მილიონი დოლარი, ცნობილია რომ ავღანეთი მდიდარია ძვირფასი ქვების, ლითონებისა და მინერალების საბადოებით, რაც ჩინეთის განსაკუთრებული ინტერესის კიდევ ერთი მიზეზია. 2) ნარკოტიკები-416 მილიონი დოლარი, 3) უცხოური შემოწირულობები-240 მილიონი დოლარი, 4) გადასახადები (რეკეტი და გამოძალვა)-160 მილიონი დოლარი, 5) უძრავი ქონება-80 მილიონი დოლარი და ა.შ. [19](Azami, 2021) რაც შეეხება იმ შეკითხვას, რამდენად იყო მოსალოდნელი ის ფაქტი, რომ აშშ-ის შეიარაღებული ძალების დატოვების შემდეგ ტალიბები ავღანეთზე კონტროლს დაამყარებდნენ, ამის პასუხი მიმაჩნია, რომ ადვილი გასათვლელი იყო შემდეგი ფაქტორების გამო: 1) მაღალი კორუფციის და ნეპოტიზმის ფონზე ერაყის შეიარაღებულ ძალებში მიღებული ჯარისკაცებისა და ოფიცრების აბსოლუტურმა უმრავლესობამ, რომელთა ერთადერთ მოტივაციას ხელფასი წარმოადგენდა, არ იბრძოლა ერაყისა და სირიის „ისლამური სახელმწიფოს“ წინააღმდეგ [20] (Cockburn, 2016; 431-432). მსგავსი სცენარის გათვლა მიმაჩნია, რომ მეტ-ნაკლებად შესაძლებელი იყო ავღანეთშიც. 2) ნათესაური კავშირები, რომლის ერთ-ერთი ნათელი მაგალითია ეთნიკურად ტაჯიკი საველე მეთაური ათა მუჰამმადი, რომელიც დაქორწინებულია პუშტუნზე და მისი სიცოცხლე დამოკიდებულია ცოლის ნათესავებზე, რაც გარკვეულ ვალდებულებებსაც უქმნის მას [21] (Gureshidze, 2019). 3) საფრაგეთი - ამ ქვეყანამ მათ საელჩოში მომუშავე ავღანელების, ასევე ფრანგული ორგანიზაციებისა და მათი ოჯახის წევრების

ევაკუაცია ჯერ კიდევ 2021 წლის მაისში დაიწყო, რომელთა საერთო რაოდენობამაც 623 ადამიანი შეადგინა. ფრანგული მხარის აღნიშნულმა ქმედებამ გააჩინა ის მოსაზრება, რომ ფრანგმა მზვერავებმა რაღაც ისეთი იცოდნენ წინასწარ, რაც ამერიკული მხარისთვის უცნობი იყო. თუმცა საფრანგეთის ოფიციალური პირები და ამ ქვეყნის დამოუკიდებელი ანალიტიკოსები აცხადებდნენ, რომ მათ ზუსტად იგივე სადაზვერვო მონაცემები ჰქონდათ რაც ამერიკელებს და დანარჩენ აქტორებს. განსხვავება მხოლოდ აღნიშნული მონაცემების შეფასებაში იყო და საფრანგეთი უარესი სცენარისთვის მოემზადა. შილერის უნივერსიტეტის საერთაშორისო ურთიერთობების პროფესორის, მირიამ ბენრაადის განცხადების თანახმად, ამერიკული დაზვერვის ჩავარდნა გამოიწვია არა იმან, რომ სათანადოდ არ იყო შეფასებული ტალიბანის შესაძლებლობები, არამედ ამერიკულმა მხარემ ზედმეტად გადააფასა ავღანეთის არმიის შესაძლებლობები [22] (Mallet, 2021).

აღნიშნული მოსაზრება საფუძველს მოკლებული არ არის, მაგრამ ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე: 2012 წლიდან დოჰაში დაწყებული მოლაპარაკებები ტალიბებთან, ავღანეთის არმიაში ჩანერგილი აგენტურა, ავღანეთის მულტიეთნიკური და მულტიკონფესიური სპეციფიკა, ნათესაური კავშირები, რეგიონული აქტორების ინტერესები, სავარაუდოა, რომ არ გამორჩებოდათ ამერიკელ ანალიტიკოსებსაც. საკითხის უკეთ გაშუქების მიზნით, მინდა ხაზი გავუსვა იმას, რომ მსხვილი რეიგონალური მოთამაშეები ბოლო დეკადაში ერთმანეთთან დაპირისპირებას ამჯობინებენ გავლენის სფეროების გადანაწილებას, მოლაპარაკებასა და ინტერესთა ბალანსს, რომლის ნათელი მაგალითიც სირიაა. ამ ქვეყანაში თითქმის 10 წლიანი სამოქალაქო ომის შემდეგ გავლენის სფეროები გადანაწილეს ისეთმა დაპირისპირებულმა მხარეებმა როგორებიც არიან ირანი, თურქეთი, აშშ, რუსეთი და ასადის რეჟიმი, არ არის გამორიცხული, რომ მსგავსშეთანხმებასაც ჰქონდეს ადგილი ავღანეთთან მიმართებაში, რომლის მიხედვითაც, საბოლოოდ მაინც ტალიბები არიან ის ძალა რომელიც ავღანეთში სტაბილურობას შეინარჩუნებს. ამ ვარაუდს აქვს იმის საფუძველი, რომ ბოლო 20 წლის განმავლობაში ტალიბანი ბოლომდე პოპულ-

არული იყო პროვინციებში. გარდა იმისა, რომ თითქმის ყველა მუსლიმურ ქვეყანაში პერიფერიებში მაცხოვრებელთა შორის მისაღებ ძალად ითვლებიან ისლამისტები თავის სამივე გამოვლინებით: ზომიერი, რადიკალი, თუ ექსტრემისტული, ტალიბანმა მოახერხა ადგილობრივი ტომების შაიხებთან პოზიტიური ურთიერთობის დამყარება, ვინაიდან ამ ორგანიზაციამ გაითვალისწინა აშშ-ის შეცდომა, ცენტრალიზებული სახელმწიფოს მშენებლობის მაგივრად, მათ ადგილობრივი ტომების მეთაურები დაარწმუნეს, რომ ავღანეთისთვის დეცენტრალიზებული მართვის მოდელი უფრო მისაღები იქნებოდა [23] (Suri, 2021). აღნიშნულ მოსაზრებას ამყარებს ე.წ. „დიდ სახელმწიფოთა მმართველობის“ მცნება. ავსტრალიის ეროვნული უნივერსიტეტის, ლონდონის ეკონომიკის სკოლის და ოქსფორდის უნივერსიტეტის საერთაშორისო ურთიერთობების პროფესორი ჰედლი ბული დიდი ძალის სახელმწიფოებს თავის „ანარქიულ საზოგადოებაში“ ასე განმარტავს: „დიდი ძალის სახელმწიფოები არიან ისინი, რომლებიც სხვებმა ცნეს, რომ მათ გააჩნდეთ გარკვეული სახის განსაკუთრებული უფლებები და ვალდებულებები“. ასეთი სახელმწიფოები ხელს უწყობენ წესრიგის შენარჩუნებას, „რასაც მართავენ ერთმანეთთან ურთიერთობის მეშვეობით“ და უზრუნველყოფენ „მთლიან საერთაშორისო საქმეებში გამოკვეთილი ცენტრალური მიმართულებების ხარისხიანობას.“ დიდ სახელმწიფოთა მმართველობა არ არის მხოლოდ პოლიტიკური პროცესების ნაკრები; ეს არის „პირველადი ინსტიტუცია“ საერთაშორისო სისტემაში, წესებისა და ნორმების ნაკრები, რომლებიც უზრუნველყოფენ წესრიგს ანარქიაში.

პროფ. ბული თავის ნაშრომებში ორიენტირებული იყო დასავლეთ ევროპაზე, ხოლო ბარიბუზანმა, რომელიც ლონდონის ეკონომიკის სკოლის ემერიტუსი პროფესორია (იგი ასევე კოპენჰაგენის და ჯილინის უნივერსიტეტების საპატიო პროფესორიცაა), აღნიშნული თეორია ახლო აღმოსავლეთზეც გადმოიტანა [24] (გურემიძე, 2020). მითუმეტეს, როცა ანალიტიკოსთა ნაწილი უკვე თვლის, რომ ტრანსფორმირებული ტალიბანი მშვიდობიანი ავღანეთის საწინდარია ჩინეთისთვის, იგივე ლოგიკით მსგავსი სცენარი არ იქნება მიუღებელი სხვა რეგიონული აქტორებისთვისაც. თუ კი აღნიშნულს დავუმატებთ იმასაც, რომ ავღანეთის

დროებითი მთავრობის ზემოთ ხსენებული აბდულ დანი ბარადარი იმ პირთა შორის იყო, რომლებმაც თავის დროზე აღნიშნული ორგანიზაცია დააფუძნეს მულა ომართან ერთად. 2001 წელს აშშ-ისა და კოალიციური ძალების მიერ ტალიბების მმართველობის დამხობის შემდეგ, ბარადარი იყო იმ მცირე რიცხვოვანი დაჯგუფების წევრი, რომლებმაც ავღანეთის მაშინდელ დროებით ლიდერს ჰამიდ კარზაის მიმართეს პოტენციური გარიგებით, რომლის საწინააღმდეგოდაც აღნიშნული ჯგუფი ცნობდა ქვეყნის ახალ ადმინისტრაციას. 2010 წელს ბარადარი დააკავეს პაკისტანში და პატიმრობაში იმყოფებოდა მანამ, სანამ აშშ-ის ზეწოლის შედეგად არ მოხდა მისი გათავისუფლება და შემდგომ იგი გადაყვანილ იქნა კატარში. ოდნავ მოგვიანებით აბდულ დანი ბარადარი დაინიშნა ტალიბანის პოლიტიკური ოფისის ხელმძღვანელად და კურირებდა ავღანეთიდან ამერიკის შეერთებული შტატების ჯარების გასვლის შეთანხმების ხელმოწერას.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ დღესდღეობით ავღანეთის ეკონომიკა კოლაფსის წინაშე დგას [25](Afghan,2021). შესაბამისად ტალიბების მომავალი მმართველობისთვის აუცილებელია ინვესტიციები და ეკონომიკის გამოცოცხლება, ამისათვის მათ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი აქტორები უნდა დაარწმუნონ იმაში, რომ ავღანეთი არ გახდება ტერორისტული დაჯგუფებების თავშესაფარი და არც შიდა კონფლიქტების ხალიკერა. ამიტომ მათ მეტ-ნაკლებად უნდა დაიცვან ყველა შიდა აქტორის ინტერესი. ტალიბანმა ასევე უნდა გაითვალისწინოს ისიც, რომ 1997 წელს, მათი მმართველობის დროს აშშ-სთან შეთანხმებული თურქმენეთ, ავღანეთ, პაკისტან, ინდოეთის მილსადენის ხელახალი პროექტის არსებობა მათზეა დამოკიდებული, რაც ქვეყანას დამატებით ინვესტიციებს მოუტანს [26] (გურეშიძე, 2020). შესაბამისად ლოგიკას მოკლებული არ იქნება დასკვნა იმაზეც, რომ ფანჯშერის პროვინციის ანტიტალიბური მოძრაობის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიად დატოვება, რაც ავღანეთის დეფაქტო ფრაგმენტაციას გამოიწვევდა, სწორედ რეგიონული აქტორების ინტერესებში არ შედიოდა. შესაბამისად აჯანყებულმა ძალებმა ვერავითარი ქმედითი მხარდაჭერა ვერ

მიიღეს ავღანეთის საკითხებში ჩართული მსხვილი რეგიონალური მოთამაშეებისგან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. **Sabga P.** (2021). The US spent \$2 trillion in Afghanistan – and for what? <https://www.aljazeera.com/economy/2021/8/16/the-us-spent-2-trillion-in-afghanistan-and-for-what;>
2. **Suliman, A.** (2021). Nearly 20 years of war, 10 days to fall: Afghanistan, by the numbers. [https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/20/afghanistan-war-key-numbers/;](https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/20/afghanistan-war-key-numbers/)
3. **Gardner, F.** (2021). Afghanistan airport attack: Who are IS-K? <https://www.bbc.com/news/world-asia-58333533;>
4. **Tanzeem, A.** (2021). Taliban Claim Victory Over Resistance, but Massoud Vows to Fight. <https://www.voanews.com/south-central-asia/taliban-claim-victory-over-resistance-massoud-vows-fight;>
5. **Chughtai, A.** (2021). Who are the men leading the Taliban's new government? September 7, 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/7/who-are-the-men-in-the-taliban-acting-government>
6. **Gureshidze, S.** (2020). US-Taliban peace deal, successful move or the beginning of new challenges? <https://openjournals.ge/index.php/hos/article/view/2752/2911;>
7. **Taliban** announces new government in Afghanistan. (2021). <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/7/taliban-announce-acting-ministers-of-new-government;>
8. **Gureshidze, S.** (2013). „Taliban“ and „the big game in Afghanistan“. [iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/04/N-3-2013.pdf;](http://iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/04/N-3-2013.pdf)
9. **Gureshidze, S.** (2020). US-Taliban peace deal, successful move or the beginning of new challenges? <https://openjournals.ge/index.php/hos/article/view/2752/2911;>
10. **Afghan** peace deal: Trump says Taliban talks are 'dead'. (2019). <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-49642655;>
11. **Khattak, D.** (2019). The Taliban's Diplomatic Reemergence. [https://thediplomat.com/2019/10/the-talibans-diplomatic-reemergence/;](https://thediplomat.com/2019/10/the-talibans-diplomatic-reemergence/)

12. **Gohel, A. M.** (2021). The Taliban Are Far Closer to the Islamic State Than They Claim. <https://foreignpolicy.com/2021/08/26/afghanistan-kabul-airport-attack-taliban-islamic-state/>;
13. **Khattak, D.** (2019). The Taliban's Diplomatic Reemergence. <https://thediplomat.com/2019/10/the-talibans-diplomatic-reemergence/>;
Hussain, K. (2020). Why the Taliban Won't Cut Ties with Iran. <https://thediplomat.com/2020/02/why-the-taliban-wont-cut-ties-with-iran/?fbclid=IwAR2pCQacNK1kRI4bZibccb4Npmx7SMjo2RrATaDnoVO1PTnknSsF7QXvKdc>;
14. **Afghanistan** may see more Turkish business if stability is assured. (2021). <https://www.dailysabah.com/business/economy/afghanistan-may-see-more-turkish-business-if-stability-is-assured?fbclid=IwAR0gaMqzrruw24xqsxnqrqUt-PkxasQ7cNuvmeEtpLbz4K8MDRqgPuOX4CBw>;
15. **Gureshidze, S.** (2020). US-Taliban peace deal, successful move or the beginning of new challenges? <https://openjournals.ge/index.php/hos/article/view/2752/2911>;
16. **Khan, S.** (2021). How the Taliban's Afghanistan takeover could hurt US-Pakistan ties. https://www.dw.com/en/how-the-talibans-afghanistan-takeover-could-hurt-us-pakistan-ties/a-58971659?fbclid=IwAR3Ly6SWfGFt56S2SV_yUAI RMS_U0ljOezA Th7Ks5TxIkR5uHomfnDccjpc;
17. **Vidon, T.Sh.** (2021). Qatar emerges as central player in West's relationship with Afghanistan. <https://www.france24.com/en/middle-east/20210905-qatar-emerges-as-central-player-in-west-s-relationship-with-afghanistan>;
18. **Qatari** aircraft carrying technical team lands in Kabul airport. (2021). <https://www.dailysabah.com/world/asia-pacific/qatari-aircraft-carrying-technical-team-lands-in-kabul-airport?fbclid=IwAR0eIFbYGFhauOdQhH2uXsbxH3Xb6WG-dLxLD29mzbCffqdXY0X5mwZguVs>;
19. **Kabul** airport reopens to receive aid: Qatar's Afghanistan envoy. (2021). <https://www.dailysabah.com/world/asia-pacific/kabul-airport-reopens-to-receive-aid-qatars-afghanistan-envoyfbclid>

=IwAR2DWkR5YzMO3PRQK0P0AzzVt3B8Xzsu7L-iMc7 5eIy
V_5Oa1J9Jg0 8E6eU;

20. **Afghanistan:** What was left behind by US forces? (2021). https://www.bbc.com/news/world58393763?at_medium=custom7&at_campaign=64&at_custom2=facebook_page&at_custom4=FAC9FA14-0A66-11EC-9B3541303A982C1E&at_custom3=BB_C+News&at_custom1=%5Bpost+type%5D&fbclid=IwAR09eujACiQUcAxX0DElyORYX88aUl6wKWTsmeadl-FdVoMTpc-mRYBIIj0;
21. **Azami, D.** (2021). Do you know How Rich is Taliban? Find out here. https://militaryview.com/do-you-know-how-rich-is-taliban/?fbclid=IwAR0rktGJhHghWX3hpXGaBONF-hoZjj4B_O7ZWOz5XfWGOO69eU11P_IiIu4;
Azami, D. (2021). Afghanistan: How do the Taliban make money? <https://www.bbc.com/news/world-46554097;>
22. **Cockburn, P.** (2016). The Age of Jihan-Ilsmaic State and the great war for the Middle East. NY: Verso, Page: 431-432.;
23. **Gureshidze, S.** (2019). Libya and the Impact of Tribal Conflict on the “Arab Spring. https://www.tsu.ge/assets/media/files/48/konferenciebi/Politika_Kavkasiis_Garshemo_5.pdf;
24. **Mallet, V.** (2021). Why France was more clear-eyed about Afghanistan than the US. <https://www.ft.com/content/fcf46b6d-f650-482b-8a7a-f862cb4f3626>;
25. **Suri, J.** (2021). Why Afghanistan’s Tribes Beat the United States Tightly bound kinship networks aren’t vestiges of the past. [https://foreignpolicy.com/2021/08/16/afghanistan-taliban-tribes-state-withdrawal/;](https://foreignpolicy.com/2021/08/16/afghanistan-taliban-tribes-state-withdrawal/)
26. **Gureshidze, S.** (2020). The model of Big power management in Syria on the example of Iran-Turkey relations. <https://iliauni.edu.ge/uploads/other/58/58647.pdf>;
27. **Afghan** economy likely to collapse after chaotic US exit. (2021). <https://www.dailysabah.com/business/economy/afghan-economy-likely-to-collapse-after-chaotic-us-exit?fbclid=IwAR29UIFDvNKq0CSMD0Kohkg;ZLPH6NW26yM2FWRgjQ-3E1YRda7xYQ9M-QE;>

28. **Gureshidze, S.** (2020). US-Taliban peace deal, successful move or the beginning of new challenges?

Return of the Taliban – Preconditions and the interests of regional key players

Simon Gureshidze

Ilia State University
G. Tsereteli Institute of Oriental Studies
Georgia, Tbilisi

Abstract

The article discusses and analyzes the current situation in Afghanistan. The military operation launched by the United States against the Taliban in this country in 2001, after 20 years ended with the return of this movement. The United States has spent 2.26 \$ trillion over the past two decades in Afghanistan to eliminate a variety of challenges facing the country, one of these efforts included training and arming the 300,000-strong Afghan army. However, contrary to expectations, the army was reluctant to resist the Taliban, and the movement soon gained control of the entire country and the capital Kabul, which eventually ended with the departure of President Ashraf Ghani and new caretaker government was announced by the Taliban.

Because of these reasons, world's attention remains focused on Afghanistan. Particular interest is the development of events in this country and throughout the region. One of the main question is, will this country become a polygon of terrorist organizations again or a center of confrontation between various ethnic and religious groups during the reign of the Taliban? Therefore, the purpose of the article is to rethink and analyze the situation in Afghanistan before withdrawal of the US troops.

Accordingly, the article discusses the Taliban interim government and brief characteristics of its members. Preconditions for the withdrawal of US troops. The interests of the Taliban, internal Afghan and regional actors: the Taliban, the Haqqani network, the Islamic State of Khorasan Province, the influence and factor of the sheikhs of

the local tribes, the phenomenon of Panjshir Province. Also the interests of Russia, China, Iran, Pakistan, Turkey, Qatar. Weapons and sources of funding in the hands of the Taliban since the withdrawal of U.S. troops.

The final section and conclusion broadly outline the main arguments why the Taliban could be an acceptable force for control of Afghanistan for the US and for the listed regional actors, and was the interests of the regional key players the main reason for the fall of Panjshir province.

Keywords: USA, Taliban, Internal and Regional Actors, Panjshir province.